

Landsfundur Javnaðarflokksins:

Hvítabók ikki nøktandi

— Partur av okkara kanningum hava víst, at til ber at gera sáttmála millum landsstýrið og donsku stjórnina, samtykkja hann á lögtingi og á fólkatingi og frábøða hann í røttu altjóðafelagsskapum, og tá vilja lögtingsins suverenu heimildir, suverena stóðan hjá lögtingslógum og heimildin til munandi meiri møguleikar í altjóðasamfelagum hava eins gott stóð og statsligan rætt, sum um tað stóð í grundlógini. Hesin møguleiki fær als onga umrøðu í Hvítubók, segði Jóannes Eidesgaard m. a. í formansfrágreiðingini á Landsfundinum í Skopun:

Til tess at geva tingbólkinum neyðugu tíðina til at lesa og kjakast um Hvítubók, bókinu um Búskapin, bókinu um Fyriritingina og øll viðløgdu skjólini tóku vit tað avgerð saman við sambandsflokkinum ikki at gera viðmerkingar til innihaldið, fyrr enn vit vóru til reiðar. Eisini hevur flokkurin biðið sakkom fólk um at lesa tilfarið ígjøgnum og gera viðmerkingar til flokkinn. Hetta hava verið lögfróðingar, búskaparfróðingar og samfelagsáðugaði.

Sostatt er hetta fyrsta havið hjá javnaðarflokkinum til at gera viðmerkingar. Eg vil tí koma við nøkrum høvuðs viðmerkingum, tá tað verður av drúgvat at taka alt upp.

Landsstýrið hevur sett øll hesi fólkini, sum hava skrivað tilfarið, og landsstýrið hevur fyriskrivað teimum tað, sum tey skulu skriva um. Arbeidssetningurin er klárt politiskur, og siggja vit tað best longu á permuni, sum mest av øllum minnir um eitt solu-framtak fyri føroyskum fullveldi. Um eitt javnaðarlandsstýri setti ein bólk at skriva um demokratiska sosialismu, ella eitt borgarligt landsstýri ein annan bólk um liberalan politikk, so ivist eg ikki í, at við snildari formulering av arbeidssetningi hevði ein fingið tað, ein ynskti.

Um vit taka Hvítubók sum eina heild, so er áhugaverdur lesnaður at finna, treyðugt so. Bókin er bytt upp í 10 partar, og nógvir áhugaverdir partar eru um t. d. hugtakið fullveldi, smátjóðir, um íslendsku fullveldistilgongdina, søguligi parturin um Føroyar og ikki

at gloyma altjóðarættin. Men tað er rættliga ivasamt, hvussu relevant hetta er fyri tað kjak, sum vit skulu hava, og fyrst og fremst, hvussu relevant hetta er fyri stóðutakanina hjá tí einstaka føroyingi-num. Hvat skal hann byggja sína avgerð á?

Stóra fyrimyndin fyri loysingarfólk hevur altið verið Ísland. Og nóg verður gjørt burtúr teirra loysingartilgongd, men ikki verður gjørt so nóg burtúr at lýsa teir ómetaligu stóru munir, sum vóru í Íslandi anno 1918 og í Føroyum anno 1999. Kønur søgumaður greiddi frá í eini lögtingsnevnd, at danski leikluturin í Føroyum hevur altið verið munandi sterkari enn í Íslandi. Her er eisini vert at minna á áhugaverda grein í FF-blaðnum, har figgarliga bindingin millum Ísland og Danmark og millum Føroyar og Danmark verður samanborin. Men fyrst og fremst var íslenska loysingartilgongdin ein fólkarræsla, har stórt sæð alt fólk stóð aftanfyrir. Og tað er tað so sanniliga ikki.

Føroyskur politikkur má fyrst og fremst hava stóði í føroyska veruleikanum, samfelagsliga og mentunarlaga, eins og í tí politiska veruleikanum. Føroyskir politikkarar skulu loysa eina føroyska uppgávu. Hja íslendingum var tað í virðing fyri fólksins vilja og fyri fólkaraðinum, meðan vit í Føroyum siggja beint tað mótsatta.

Í júst hesum sambandi kundi eg hugsa mær at tikið í hesa propagandaherferðina, sum landsstýrið við almennum pengum ferðast

landið runt við. Hetta er fyrstu ferð í okkara politisku søgu, at landsstýrið figgar og vælsignar einari politiska propagandu hjá sær sjálvum. Var tað ein saklig kunning, so kundi embættisfólkið farið runt landið, men her er talan um reindyrkaða politiska indoktrinering. Var stýril í politiska vønginum í landsstýrinum, so kundu teir bjóða andstöðuni eins góðar treytir fyri kunning av Hvítubók, soleiðis sum vit lesa og skilja hana. Tað hevur man mangan gjørt í Danmark í samband við ES-mál. Kann tað hugsast, at landsstýrið seinni eisini fer land og ríkið runt fyri at kunna um atlanina um eina fólkatrygging, aðrenn málið verur lagt fyr tingið.

Í partinum „Millum heimastýri og fullveldi“ verður sagt, at tað, ið hevur sett fullveldisverkætlanina í gongd er eitt ynski um grundleggjandi broytingar í stjórnarstöðu Føroya. Víst verður á tryðurskið:

1. Tað er tørvur á at fáa sligið fast, at heimildirnar hjá teimum føroysku myndugleikuinum ikki stava frá umboði (delegation), sum donsku myndugleikarnir hava givið, og sum kann takast aftur uttan føroyskt samtykki.

2. Tað er tørvur á at fáa staðfest, at lögtingslógir eru á sama rættarstigi sum fólkatingslógir og ikki kunnu verða trókaðar til viks av fólkatingslógum.

3. Tað er tørvur á, at Føroyar kunnu fáa víðari heimildir at samráðast og gera sáttmálur við onnur ríki enn tær núverandi, sum í grundregluni verða gívnar eftir umboð í hvørjum føri.

Jóannes Eidesgaard, formaður Javnaðarflokksins

Fyrst er at siga, at Føroya Javnaðarflokkur er samdur í, at hesar her nevndu triggjar fortreytir taka vit fullt og heilt undir við, sum eisini okkara uppskot til eina sjálfstýrislóg tyðiliga vísir. Men samstundir eru vit eisini púra sannfýrdir um, at allar hesar triggjar fortreytir kunnu rokast uttan fullveldi. Tí eigur Hvítubók heldur at finna aðra grundgeving fyri fullveldisverkætlanini enn hesa. Javnaðarflokkurin hevur eftirkannað møguleikarnir fyri øllum trimum fortreytunum, nevndar eru. Úrlitið er, hóast hesar kanningar ikki eru endaliga lídnar, at :

1. Løgtingið kann fáa suveranar heimildir sum löggevaandi ting í øllum yvirtiknum málum, og at henda heimild ikki kann takast aftur.

2. Løgtingslógir verða suveranar og kunnu ikki víkja fyri øðrum lógum á yvritiknum málssøkjum.

3. Føroyskir myndugleikar kunnu fáa munandi rúmari ræis til at gera sáttmálur við onnur lond, sum bert vit

hava ábyrgdina av.

Tá tað snýr seg um at geva til kennar, hvat Hvítubók heldur um aðrar møguleikar enn fullveldi, so má sigast, at soðið er rættliga tunt. Men hin vegin verða vit partvis noyðd at skilja embættisfólkið, tí tey hava fingið eina bundna uppgávu, og tað er sum best at siga søguna um fullveldið. Men har frá til bert at gera fullveldi til æviga sannleikan er langt lop eisini burtúr tí fakliga umhvorvinum, teir annars átti at verið kjólfestir í.

T.d. verður sagt: „Tá ið havt verður í huga, at manngongdirnar fyri grundlógarbroyting setur so stór krav, at danir ikki tykjast sinnadur at gera broytingar, ið annars verða settar ynskið av innlendis donskum ávum, tykst møguleikin at víkja heimastýrið við grundlógarbroyting veruleikafjarur, og verður tí ikki gjørt meira burtur úr honum.“ Hetta vóru orðini, hóast landsstýrismaðurin ferð eftir ferð hevur sagt, at allar møguleikar skulu kannast. So er bert eftir at spyrja, hvar kanningin er? Henda dagin bar útvarpið tey tíðindi av Christiansborg, at danskir politikkarar søgdu, at um ein grundlógarbroyting var ein treyt, so mátti man gera seg til at fremja broytingina. Hvat sigur Hvítubók, tá danskir politikkarar geva slík sjónarmið til kennar? Grundlógarbroytingin verður nú í seinasta enda ein politiskur spurningur, og heilt at siga, at hon ongantíð aftur verður broytt, er at fara upp á akkord við fakligar fótleikar. Tá hevði verið erligari at sagt, at hetta gera vit ikki meira við, tí vit eru bidnir um at gera nakað heilt annað, nevniliga rudda slóð fyri

fullveldinum.

Partur av okkara kanningum hava víst, at til ber at gera sáttmála millum landsstýrið og donsku stjórnina, samtykkja hann á lögtingi og á fólkatingi og frábøða hann í røttu altjóðafelagsskapum, og tá vilja lögtingsins suverenu heimildir, suverena stóðan hjá lögtingslógum og heimildin til munandi meiri møguleikar í altjóðasamfelagum hava eins gott stóð og statsligan rætt, sum um tað stóð í grundlógini. Hesin møguleiki fær als onga umrøðu í Hvítubók.

Sagt skal vera, at parturin, sum snýr seg um frælsar felagsskapir er áhugaverdur. Vónandi fer kjakið komandi dagar at geva fleiri ábendingar um, hvørjir møguleikar liggja her.

Áhugaverdi parturin um smátjóðir, sum hava fingið fullveldi, hevur sjálvandi tað endamálið at vísa okkum á, at tá tey klára tað, ja, hví skulu vit so ikki eisini. Men lítið og einki verður sagt um, hvussu hesi fullveldi annars eru, t.d. hvussu tey vildi ligið í mun til norðurlendsku velferðaskipanina. Einku verður heldur sagt um, hvør stóða var galdandi aðrenn fullveldi. Enn minni verður víst til, og tað er í veruleikanum rættliga undrunarvert, til tað ráðstevnu, sum var í Føroyum um smátjóðir.

Á rástevnuni varð m.a. lagdur fram ein samandrættur av kanningi hjá Armstrong og Read: „Comparing the Economic Performance of Dependant Territories & Sovereign States.“ Hvussu gongst tað smátjóðum (fullveldum) búskaparlaga í mun til hjá atlandum og okjum við heimastýri ella rættliga viðfendnum sjálvræði? Ein sera áhugaverd kanning, sum í høpinum hjá Hvítubók verður tagd burtur sum mansmorð. Armstrong og Read nýta BTU pr. capita sum mál fyri búskaprligu

Aksel Skoubo og Eyðolv Dimon á landsfundinum í Skopun leygdaginn